

Ennek az adaptációnak elemzése Varga Imre tanulmányának tárgya. Bényei Miklós korabeli újságcikkek alapján rekonstruálja az 1848. március 15./április 11-i események ötvenedik évfordulójának ünneplését Debrecen városában. A jegyzetapparátus önmagában is komoly tájékozódási lehetőséget kínál az érdeklődőknek.

Sokszor úgy tűnik, hogy Asbóth János szabadság-értelmezése könnyen megfejtethető az 1872-ben megjelent *A szabadság* című könyve alapján. Szendrei László koncepciója ennek ellene mond, s ennek bizonyítása az a kutatómunka, amelyben végigkíséri Asbóth politikai-eszmei konstrukciójának változásait, így jutva el a szabadság fogalmának értelmezéséig.

A kötet „Adattár” és „Történeti Kézirtár” című fejezeteiben Ojtozi Eszter két dolgozata a Debreceni Egyetemi Könyvtár állományában lévő 18. századi könyveinek ex libriseivel, illetőleg a türelmi rendelet szövegével, annak possessori bejegyzésével foglalkozik. Bakó Endre Márai Sándor debreceni kapcsolatait dolgozza föl tanulmányában. Eredics Péter a 17–18. századi holland professzori könyvtárakban található magyar vonatkozású könyvek sorsát kíséri figyelemmel, kitérve Hermannus Venema teológus munkásságára, aki számos magyar peregrinus további útját jelentősen befolyásolta. Földi János (*A' természet Tudománya*) megkérdőjelezett szerzőségéről szól Borbély Szilárd írása.

A tanulmánykötet „Vélemény-hozzászólás-vita” fejezetében Szőke Lajos a nyíregyházi szlavista műhelyről ír, Szögedi Gabriella az 1993-ban Debrecenben megnyitott Ausztria-Gyűjtemény megalapításának 10. évfordulójára készített összefoglalója, a gyűjtemény munkáját ismerteti.

A „Szemle” rovat érdekes könyvek alapos recenzióival szolgál az olvasónak: Knapp Éva: *Irodalmi emblematika Magyarországon a 16–17. században* című könyvéről Bitskey István, a Csörsz Rumén István által szerkesztett *A Bocskor-kódexről és első teljes kiadásáról* Törő Norbert, valamint János István: *Ruszinok latin nyelvű panegyricusa II. Józsefhez* című könyvéről Németh Béla ír. Szathmári István könyvét: *A stílus-elemzés elmélete és gyakorlata*, Kocsány Piroska ajánlja figyelmünkbe.

Lengyel Imrére (1910–1978) emlékezik Korompai Gáborné és Kornya László, Bertók Lajos (1903–1993) munkásságát méltatja Mudrák József, a tanulmánykötet utolsó, „In memoriam” fejezetében.

A *Könyv és Könyvtár* fél évszázados fennállását ünneplő 25. kötet harmincegy szerző munkájával, a szellemi rang megőrzése mellett kitágítja témakörét a művelődés- és kultúrtörténet, valamint a tudománytörténet irányába, ily módon is hozzájárulva nemzeti kulturális örökségünk ápolásához.

ROJAS MÓNIKA

Könyv és Könyvtár XXVI. 2004. (A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának Évkönyve). Szerk.: KUN András, SZESZÁKNÉ TAKÁCS Eleonóra. Debrecen, 2004. Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár, 394 l.

A kötet gerincét most is a tanulmányok alkotják. Középpontban Havas László a Szent István-i Intelmek szövegagyományozási kérdésével foglalkozó dolgozata áll. Havas László kutatásai során Szent István „Libellus de institutione morum” szövegét tartalmazó kéziratok összefüggérendszerét vizsgálja, felhasználva a korábbi kutatási eredményeket is, csatolva az újakat. Havas László megállapítja, hogy a fennmaradt hagyomány két egyenrangú ágra oszlik, és éppen ezért az eredeti szöveg megállapítása csak a két tradíció gondos kollacionálásával, egybevetésével, és az egyes olvasatok alapos mérlegelésével történhet meg. A szerző ezen szempontok figyelembevételével írta meg sajtó alatt lévő új, kritikai kiadását, összegezve benne több mint négyszáz esztendő szövegkiadási gyakorlatát. Fazakas Gergely Tamás, aki az Évkönyv jubileumi kiadásában Vitéz Zsuzsanna imádságos könyvének filológiai és retorikai elemzésével foglalkozott, ezúttal a 17. századi magyar imádságos irodalom műfaji kérdését kutatja, vizsgálatának szűkebb tárgya: Kemény János *Gilead Balsamum* című munkájában előforduló 'panasz' és 'vigasztalás' megjelenési formái. A tanulmány átfogó képet

ad az imádságos irodalom jelenlegi hazai- és külföldi kutatási helyzetéről.

A 17–18. században egyre gyakrabban megjelenő katolikus prédikációs kötetek retorikája, elocutiois technikája rendkívül sokrétű; az anyanyelvű hitszónoklatban a mesterségbeli tudás, valamint az egyszerű befogadó megindításának igénye egyszerre érvényesül a prédikációkban. Tasi Réka tanulmányának középpontjában Csúzy Zsigmond, valamint Landovics István prédikációs technikája, a transzcendencia és a távolság vágyának megszüntetése áll. A tanulmány írója rámutat, miként érvényesülnek a fenti elvárások a különböző prédikációkban. Sebestyén Attila a 18. századi debreceni diákköltészet irodalomtörténeti helyét törekszik megjelölni, továbbá a népszerű irodalom, a mesterkedő költészet, a popularitás kérdésével foglalkozik.

Az első magyar nyelvű matematikai tankönyvet, a debreceni *Arithmetica*t, 1577-ben Hoffhalter Rudolf nyomtatta ki debreceni műhelyében. Kántor Sándorné Varga Tünde, a Hatvani István halálának 200. évfordulójára előkészített atlaszok között talál rá Tobias Mayer *Matematikai Atlaszára*, amelyet 1745-ben nyomtattak, s ez ideig ismeretlen volt a kutatók előtt is. A Németországban létező nyolc példány mellett tudománytörténeti és könyvtörténeti csemege, ez a debreceni, színezzet, előszó nélküli példány. Varga Tünde részletesen ismerteti az Atlasz hatvan lapját, és az ismertetést kiegészíti Tobias Mayer életútjával.

„Köri mozgalmak” címmel jelent meg a *Jelenkor* 1845. október 16-i számában az az írás, amely a Nemzeti Kör szétválásának folyamatát mutatja be; ez a témája Velkey Ferenc tanulmányának. A dolgozat külön érdeme, hogy jegyzeteiben a korabeli sajtó véleményének is hangot ad, ezáltal további támpontot ad az érdeklődőknek.

A „Közlemények” rovatban található Burai Erzsébet tanulmánya, amely a mimetikus és erotikus fiktív levélgyűjtemények kialakulásával foglalkozik. A fiktív levél műfaját öt ókori szerző munkáján keresztül ismerhetjük meg, a tanulmány szerzőjének fordításában.

A korinthusi bronz kérdése mind az ókori, mind a későbbi korok embereit izgatta. Az öt-

vözetből készített „Corinthia”-nak nevezett tárgyról egybehangzóan állítja az antik hagyomány, hogy a gyűjtők óriási összeget fizettek érte. Darab Ágnes közleménye a miskolci Irodalom és Képzőművészet Konferencián (2003) hangzott el.

Az ókori görög irodalomban igen kevésre becsülték a plasztikát, a kitalált történetet; ennek ellenére – bár igen kevés nyoma maradt –, létezett egy igen népszerű, több évszázadon át virágzó műfaj, a szerelmi regény. Az irodalomtudomány igen kevés ide tartozó művet tart számon. Ezek közé tartozik Kharitón munkája a „Kalirhoé”, amely a legkorábbra tehető, ránk maradt görög regény. Orosz Ágnes tanulmánya a mű keletkezéstörténetével, és műfaji sajátosságaival foglalkozik. Az erdélyi százok 16–17. századi irodalmának egyik meghatározó műfaja volt a történetírás, latin és német nyelvű krónikák maradtak fenn ebből a korból. Lökös Péter tanulmánya magyarul adja közre, kísérő szöveggel ellátva az erdélyi százok krónikairodalom egyik igen korai művét, a latin nyelven írt „Breve Chronicon Daciae”-t.

A *Könyv és Könyvtár* sorozat korábbi kötetiben eddig két holland professzor magyar vonatkozású könyveiről jelent meg tanulmány. Folytatásként Bujtás László Zsigmond, Balthasar Bekker magyar vonatkozású könyveit és olvasmányait állítja kutatása középpontjába.

Pusztai Gábor „Rágalomhadjárat vagy kordokumentum?” című tanulmánya a kalandos életű, a Holland-Indiákat megjárt Székely László művének fordításairól, és a könyv hollandiai recepciójáról ad áttekintést. Bakó Endre dolgozatának célja Nadányi Zoltán életműve előtti tisztelgés. Az utóbbi időben az irodalomtörténet újból fölfedezte Nadányi munkásságát, a könyvkiadók időről-időre gondolnak rá.

Az „Adattár” rovatban két rövidebb értekezést olvashat az érdeklődő: Udvari István közleményében a Csontos Jánoshoz írt Hodinka leveleket közli, Madai Sándor újabb adatokat szolgáltat a méltatlanul elfeledett Kiss Géza jogászprofesszor életművéhez.

A „Könyvtári Műhely” rovatában Gomba Szabolcsné a könyvtári menedzsment-oktatáshoz nyújt támpontokat. A Könyvtár és Katedra fe-

jezetben születésnapj interjút olvashatunk a 90 éves Borzsák István professzor emeritus akadémikussal, beszélgetőtársa Tegye Imre.

A tanulmánykötet a továbbiakban kritikus hangvételű írásnak ad helyet: Szendrei László gondolatai olvashatóak Tóth Gyula „A magyar krónikák és a kitalált középkor” vonatkozásában. A „Szemle” rovatban Mihala Vera, Csorba Dávid, Mercs István, valamint Gomba Szabolcsné könyvismertetőit olvashatjuk.

Fekete Csaba egy személyes hangvételű írásban emlékezik Módis László református teológusra, egyháztörténészre, aki mint könyvtáros dolgozott a debreceni Református Kollégium Könyvtárában. Születése 100. évfordulója alkalmból emlékezik Korompai Gáborné a debreceni Egyetemi Könyvtár hajdani munkatársára, Pákozdy Ferencre.

Összegzésként elmondható, hogy ez az Évkönyv is mind az irodalomtörténet, mind a könyvtártörténet kutatóinak hasznos segédkönyve lesz a jövőben. A tanulmánykötet minden szerzőjét köszönet illeti, hogy kutatási eredményeiket publikussá tették.

ROJAS MÓNIKA

Sybrandy, Sybren: Libben en wurk fan Aegidius Radaeus, de earste printer fan de akademy te Frjentsjer. Ljouwert/Leeuwarden, Fryske Akademy, 2005, 72 l. /Minsken en Boeken Nû. 25./

Tíz évvel a leideni akadémia alapítását követően, a Fríz Rendek jóvoltából 1585. július 29-én megnyitotta kapuit a franekeri egyetem, amely több mint két évszázados fennállása során Európa-szerte nagy népszerűségnek örvendett. Ebben, a híres professzorok, az oktatás színvonalára és a különféle ösztöndíjak mellett, a város nyugodt légköre, valamint viszonylag alacsony árai is fontos szerepet játszottak. Nem a véletlen műve tehát, hogy Hollandiát megjárt magyar peregrinusaink közül a 17–18. század folyamán több mint ezren tanultak az intézmény falai között, nem is beszélve más nemzetek diákjairól.

Bár az egyetem 1811-ben megszűnt, történetének kutatása M. H. H. Engels, R. Feenstra, F. Postma, L. S. Wierda és mások munkájának köszönhetően ígéretes fejlődésnek indult, amelynek legújabb bizonyítéka az akadémia időrendben első nyomdászának, Aegidius Radaeusnak (1544?–1615) életét és munkásságát bemutató könyv.

Sybren Sybrandy munkája három nagyobb részből áll. A „Radaeus yn Antwerpen” című fejezet a nyomdász Flandriában eltöltött első mintegy negyven esztendejébe nyújt betekintést. Megtudhatjuk, hogy Radaeus, flamand nevén Gillis van den Rade, genti (1569–1570), majd antwerpeni műhelyében (1571–1585) kezdetben főleg más nyomdászok – Guillaume van Parijs, Johannes Bellerus és Antonie Tielens – megbízásából dolgozott. Hogy munkáját jól végezte, bizonyítják olyan igényes kiadványok mint Abraham Ortelius *Theatrum orbis terrarum* (Antverpiae, 1575) vagy a Hubert Goltzius-féle *Sicilia et Magna Graecia* (Antverpiae, 1576). 1578-tól kezdve aztán egyre nagyobb számban jelentek meg saját kiadványai. Repertoárjában a teológia és az irodalom mellett előkelő helyet foglaltak el az (aktuál)politikai munkák, ami a korabeli németalföldi állapotok ismeretében természetesen nem meglepő. Miután a spanyolok 1585 augusztusában elfoglalták Antwerpent, az Orániai Vilmos követőjeként számon tartott Radaeus helyzete egyre tarthatatlanabbá vált, s még ugyanabban az évben teljes tipográfiai felszerelésével az északi tartományok felé vette útját.

A második fejezet (Radaeus yn Frjentsjer) a nyomdász franekeri éveit mutatja be, s számtalan életrajzi érdekesség mellett sok egyetemtörténeti adattal is szolgál. Radaeus 1585 decembere-től tevékenykedett Frízföldön. Sybrandy szerint kinevezésében Johannes Drusius és Henricus Schotanus professzorok játszhattak fontos szerepet, akiket Radaeus még Antwerpenből ismert. Radaeus, mint Ordinum Frisiae Typographus elsődleges feladata az egyetemmel kapcsolatos munkák: disputációk, orációk, oktatásnál használt egyéb tananyagok, valamint a Fríz Rendek egyes hivatalos iratainak kiadása volt. A költségeket a Rendek állták, akik ragaszkodtak az elfogadható árhoz. Ebből aztán, amint azt az aláb-